
PROMEMORIJA O RELIGIOZNOJ KULTURI
U ŠKOLI I DRUŠTVENIM MEDIJIMA

**RELIGIOZNA KULTURA – SASTAV-
NI DIO VJERSKOG, KULTURNOG I
NACIONALNOG IDENTITETA**

Komisija Katehetskog vijeća BKJ i Katehetski institut KBF-u uputili su u lipnju „Promemoriju o religioznoj kulturi u školi i društvenim medijima“ Ministarstvu prosvjete i kulture Hrvatske. Sa sadržajem te promemorije upoznali su vodstvo Katoličke, Pravoslavne i Evangeličke Crkve, Islamske zajednice, vrhovništvo Republike Hrvatske, državne i vjerske visokoškolske ustanove različitih vjerskih zajednica. Objavljujemo Promemoriju jer je ona sažetak velikog dijela dosadašnje rasprave i poticajno polazište daljim raspravama.

Na temelju rezultata rasprava o RELIGIOZNOJ KULTURI U ŠKOLI I DRUŠTVENIM

MEDIJIMA, koje su posljednjih mjeseci organizirali Komisija Katehetskog vijeća Biskupske konferencije Jugoslavije za katehetski plan i program te Katehetski institut Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, slobodni smo vam iznijeti svoje mišljenje i prijedloge o tom važnom i hitnom pitanju.

1. U novoj koncepciji cjelokupnog odgojno-obrazovnog sustava i u novim zakonima o školstvu (odgoju i obrazovanju) u Hrvatskoj treba zajamčiti da će se djeci i mladima tijekom njihova školovanja omogućiti stjecanje dostatne religiozne kulture kao sastavnog dijela vjerskog, kulturnog i nacionalnog identiteta sredina u kojima žive. Stjecanje odgovarajuće religiozne kulture treba omogućiti u predškolskom odgoju te u osnovnim, srednjim, višim i visokim školama.

2. U izradbi koncepcije i programa religiozne kulture u školi te u njihovoj operacionalizaciji u udžbenicima i u konkretnoj odgojno-obrazovnoj praksi, u našem je multikulturalnom i multikonfesionalnom društvu prijeko potrebno uvažiti načela interkulturalnog i interkonfesionalnog pristupa u odgoju i obrazovanju. To je, bar neizravno, već naznačeno u „Prijedlogu nove koncepcije odgojno-obrazovnog sistema SR Hrvatske“, a sasvim je izričito istaknuto u „Izjavi o religioznoj kulturi“ Katehetskog vijeća BKJ od 20. travnja 1990.: „Smatramo da religiozna dimenzija treba tako biti zastupljena u našim školskim programima da pripadnici svih vjeroispovijesti imaju prilike upoznati, čuvati i razvijati vlastiti religiozni, kulturni i nacionalni identitet.“

3. U vezi s razradbom koncepcije i izradbom programa, u vezi s izradbom udžbenika i ostalih medija te u vezi sa školovanjem i izborom nastavnika za ostvarivanje religiozne kulture u školi, postavljaju se mnoga vrlo složena pitanja. Zato smatramo potrebnim da se ta pitanja rješavaju etapno: kratkoročno i dugoročno.

4. Najprije je prijeko potrebno raspraviti i sporazumjeti se o koncepciji religiozne kulture u školi u našem društveno-kulturnom i religiozno-kulturnom kontekstu. U raspravu o toj koncepciji treba uključiti stručnjake različitih znanstvenih disciplina te iskusne djelatnike s

različitih odgojno-obrazovnih područja. U odlučivanju o izboru najprikladnijih tipova/modela školske religiozne kulture za naše prilike, trebaju ravnopravno i u skladu sa svojim kompetencijama sudjelovati nadležne društvene državne i crkvene/vjerske instance, uzevši u obzir, dakako, rezultate javne rasprave i eventualnog referenduma o tome.

5. Već sada predlažemo da se u raspravi o koncepciji, zakonskom reguliranju i programskoj razradbi religiozne kulture u školi uzima u obzir dva glavna značenja „religiozne kulture“ i tri temeljna tipa/modela ostvarivanja „religiozne kulture“, između kojih postoje mnoge dodirne točke, ali koji se međusobno također znatno razlikuju po svojoj glavnoj svrsi, ciljevima, sadržajnom opsegu i komunikacijskom intenzitetu.

Pojam „religiozna kultura“ istodobno označuje religiozno-kulturne sadržaje i proces religioznog kultiviranja. Usvajanje religiozno-kulturnih sadržaja i proces religioznog kultiviranja mogu se ostvarivati „religioznom kulturom“ shvaćenom kao sastavni dio (kao poseban aspekt, posebna dimenzija) nekih školskih predmeta (osobito društveno-humanističkih), ali se oni mogu ostvarivati i „religioznom kulturom“ shvaćenom kao poseban školski predmet (npr. kao „školski vjeronauk“ u zapadnim europskim zemljama) ili pak shvaćenom kao specifičan vjerski odgoj i obrazovanje u vjerskim zajednicama (npr. kao vjeronauk ili kateheza u kršćanskim zajednicama).

6. Smatramo prijeko potrebnim da se što prije u naš odgojno-obrazovni sustav ugradi religiozna kultura kao sastavni dio (kao poseban aspekt/dimenzija) odgovarajućih predmeta odnosno odgovarajućih odgojno-obrazovnih područja. Iako smo svjesni da to ugrađivanje treba ostvariti vrlo stručno i promišljeno – vodeći osobitu brigu o usklađenosti takve religiozne kulture s glavnom svrhom, općim ciljevima i cjelokupnom koncepcijom našega novog odgojno-obrazovnog sustava – ipak smatramo mogućim da se ono počne odmah ostvarivati (već za novu školsku godinu 1990./91.) te da bi se ono moglo dovršiti najvjerojatnije tijekom sljedeće dvije do tri godine.

Očito, prisutnost tako shvaćene religiozne

kulture u školi ne smije biti ostvarivana kao indoktrinacija i ideologizacija učenika i studenata, nego kao nenametljiv, prirodan i kreativan susret s religioznom dimenzijom kao sastavnicom ljudskoga – pojedinačnog i zajedničkog – života i kao sastavnicom kulturnog očitovanja toga života.

7. Smatramo, osim toga, potrebnim da se zakonski omogući uvođenje religiozne kulture u školu kao posebnog predmeta u osnovnim i srednjim školama, odnosno kao posebnog odgojno-obrazovnog područja u predškolski odgoj. Time bi se svima koji to žele omogućilo stjecanje dovoljno sustavne i cjelovite religiozne i etičke kulture, a izbjegla bi se opasnost tek fragmentarnog i u sebi nedovoljno povezanog upoznavanja relevantnih religioznih sadržaja, kojoj je izložen tip religiozne kulture ostvarivan samo kao poseban aspekt nekih školskih predmeta (o toj se opasnosti, kao o stvarnom i velikom problemu, u posljednje vrijeme raspravlja npr. u Francuskoj gdje u tzv. javnim školama nema religiozne kulture odnosno „vjerouka“ kao posebnog predmeta).

Taj bi školski predmet, odnosno posebno odgojno-obrazovno područje, najvjerojatnije trebao biti uspostavljen kao alternativan (izborni) predmet, tj. upisivali bi ga oni koji to žele kao jedan od obvezatnih izbornih predmeta. Oni koji to ne žele upisivali bi neki drugi alternativni predmet (npr. „moralni/etički odgoj“, kao u nekim zapadnim europskim zemljama).

O nazivu toga predmeta – koji bi se zbog psiholoških, sadržajnih i komunikacijskih razloga, mogao drukčije zvati u predškolskom odgoju, drukčije u osnovnoj školi i drukčije u srednjoj školi – treba temeljito raspraviti. Isto tako, i još više, treba temeljito i stručno – u interdisciplinarnoj i interkonfesionalnoj suradnji – raspraviti o koncepciji i o programu (o ciljevima i sadržajima te o metodičkim i medijskim pristupima) tako shvaćene religiozne kulture u školi, zatim o korelacijskoj uzajamnoj upućenosti toga predmeta i mnogih drugih školskih predmeta, o problemima povezanima s multikonfesionalnošću mnogih naših sredina te s nereligioznošću nekih učenika (odn. njihovih roditelja), o školovanju nastavnika, o

odgovarajućim ingerencijama prosvjetnih i crkvenih/vjerskih vlasti u odobravanju programa i udžbenika te u izboru nastavnika za taj predmet.

Razradbu koncepcije školske religiozne kulture kao posebnog predmeta moguće je i potrebno odmah započeti. Pitanja u vezi s izradbom programa i udžbenika te u vezi sa školovanjem i doškolovanjem nastavnika, također treba početi rješavati odmah, ali za njihovo će kvalitetno i cjelovito rješavanje biti potrebno postupati etapno: neka će se pitanja moći riješiti u roku od jedne ili dvije godine, a za rješavanje nekih pitanja bit će potreban rok od dvije do tri, pa i više godina. Također pretpostavljamo da će se neka od tih pitanja u nekim sredinama moći rješavati brže, a u nekima sporije.

S obzirom na temeljni pristup u koncipiranju i konkretnom ostvarivanju školske religiozne kulture kao posebnog predmeta, također smatramo potrebnim istaknuti: ni ona, očito, ne smije biti koncipirana i ostvarivana kao oblik indoktrinacije i ideologizacije, nego kao nenametljiv, ekumenski i dijaloški otvoren te komunikacijski kreativan – sustavan i što cjelovitiji – susret s višestrukim aspektima pojedinih religija/konfesija (doktrinalnim, molitvenim, socijalnim, moralnim, komunitarnim i dr.). Taj bi predmet mogao sačuvati takvo obilježje i zato što ne bi bio za sve obvezan nego samo za one koji ga izaberu kao alternativan predmet.

8. Ni takav tip religiozne kulture u školi, dakako, ne bi bio zamjena za specifičan vjerski odgoj i obrazovanje u crkvenim/vjerskim zajednicama, kojega je glavna svrha vrlo temeljito i intenzivno – spoznajno, doživljano i djelatno – uvođenje u vjeru i cjelokupan život konkretne crkvene/vjerske zajednice.

Što se tiče mjesta održavanja specifičnog vjerskog odgoja i obrazovanja (vjerouka/kateheze) u organizaciji crkvenih/vjerskih zajednica, smatramo da bi bilo dobro – u sredinama gdje bi to bilo moguće i potrebno – da se tim zajednicama već sada omogući održavanje njihova specifičnog vjerskog odgoja i obrazovanja u školskim prostorijama u vrijeme kada se u tim prostorijama ne održava školska nastava.

9. Društveni mediji (televizija, radio, novinstvo i dr.) mogu znatno pridonijeti stjecanju kvalitetne religiozne kulture. Zato smatramo da je prijeko potrebna stručna i raznolika – interdisciplinarna i interkonfesionalna – suradnja između tih medija, škole i crkvenih/vjerskih zajednica.

10. Spremni smo – zajedno sa svojim suradnicima – pomoći u rješavanju naznačenih pitanja u vezi s religioznom kulturom u školi i društvenim medijima. U tu smo svrhu, naprimjer, spremni surađivati kao članovi interdisciplinarnih i interkonfesionalnih timova za koncipiranje i zakonsko reguliranje religiozne kulture u školi i društvenim medijima. Isto smo tako spremni surađivati kao članovi interdisciplinarnih i interkonfesionalnih autorsko-uredničkih timova za izradbu programa, udžbenika i drugih medija za ostvarivanje religiozne kulture u školi i društvenim medijima.

Svoj ćemo doprinos u rješavanju naznačenih pitanja također nastojati dati angažiranjem u organizaciji i izvedbi dvaju trodnevnih interdisciplinarnih i interkonfesionalnih znanstvenih kolokvija/simpozija o religioznoj kulturi u školi i društvenim medijima. Oba će trodnevna kolokvija/simpozija biti održana u Zagrebu: jedan na razini Jugoslavije u jesen ove godine (od 18. do 21. rujna), a drugi na međunarodnoj razini u proljeće 1991. (od 2. do 5. travnja). Inicijatori i glavni organizatori tih kolokvija/simpozija jesu Komisija Katehetskog vijeća BKJ za katehetski plan i program te Katehetski institut KBF-a u Zagrebu, a spremnost da budu suorganizatori već je izrazilo više crkvenih/vjerskih i svjetovnih institucija iz domovine i inozemstva.

GK, br. 33 – 19. kolovoza 1990.